

Савва Михайло¹
egroupsova@gmail.com

Пильгун Лариса²
pylgunlv@gmail.com

Оцінювання в умовах війни та повоєнної відбудови

Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми розвитку соціологічної теорії: Війна, насильство та суспільні порядки», 16–17 грудня 2022 року (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології). – К.: Видавництво «Наукова столиця», 2022. – *** с.

Війна в Україні збільшила кількість і зміст соціальних та гуманітарних проектів, у той же час досвід їх реалізації вплинув на практику їх оцінювання. З 2014 року Україна напрацювала власний досвід оцінювання програм та проектів, спрямованих на покращення якості життя людей, постраждалих від війни, а також набула досвід відбудови територій (Донецької і Луганської області), які були в зоні активних бойових дій. Безпрецедентні події 2022 року також лишили після себе не лише руйнування і смерть людей, а й досвід порятунку і надшвидкого відновлення. Гуртування і самоорганізація українців у боротьбі із зовнішнім ворогом потребують окремого вивчення, але вже сьогодні можна сказати, що саме об'єднання одних людей заради порятунку інших зробило можливою перемогу.

Реалізація гуманітарних і соціальних проектів після повномасштабного вторгнення викликали необхідність шукати нові методи та інструменти вирішення проблем, оскільки раніше ми не мали більшості тих проблем, з якими ми стикаємося під час війни. Ті проблеми, які ми мали до війни, значно загострилися та масштабувалися. Ми не можемо скористатися досвідом інших країн, оскільки досвід інших країн не є релевантним щодо вирішення наших проблем. Це все впливає і на оцінювання діяльності, спрямованої на подолання проблем, викликаних війною.

Під час війни (зокрема в місцях активних бойових дій) змінюється об'єкт оцінювання. Якщо зазвичай ми оцінюємо проект або програму, то в умовах надзвичайного ризику і невизначеності, спричинених війною, ми оцінюємо конкретну діяльність (її доречність, оперативність, достатність), спрямовану на вирішення конкретної проблеми. В умовах ризику і невизначеності ми не маємо заздалегідь сформульованих мети, завдань та показників діяльності, відповідно, мета і завдання оцінювання визначаються тоді, коли ми працюємо з результатами цієї діяльності. В умовах війни ми не маємо можливості працювати з кількісними показниками – зазвичай немає змоги (часу та вільних рук) рахувати те, що проходить через руки надавачів гуманітарної допомоги чи соціальної допомоги. Облік людей може їм зашкодити. Підрахунки сповільнюють процес і потребують додаткових ресурсів. Отримувачі допомоги змушені швидко змінювати місце перебування, вони не мають засобів зв'язку. Все це призводить до труднощів

¹ Доктор політичних наук, професор, голова правління ГО «Експертна група СОВА».

² Магістр державного управління, член правління Української Асоціації Оцінювання.

в оцінювання результатів і впливу надання допомоги. Підкреслюємо, оцінювання в умовах війни відбувається за відсутності заздалегідь сформульованих показників діяльності, мети діяльності, інформації про вигодоотримувачів тощо. Саме тому нам лишається, як інструмент оцінювання, експертна оцінка того, що відбулося і як відбулося. Але експертна оцінка можлива за умови наявності достатньої кількості фахівців надзвичайно високої кваліфікації. Станом на зараз ми не можемо звертатися до експертної оцінки у кожному випадку через брак таких фахівців і через потребу працювати в надзвичайних умовах. Саме тому ми маємо переорієнтувати підготовку фахівців з оцінювання наданої в умовах війни допомоги на роботу з наявною інформацією та ресурсами, а саме на: а) визначення мети, завдань та інколи показників діяльності під час оцінювання; б) орієнтацію на мету діяльності: «Збереження життя людей та збереження якості життя цільових груп»; в) використання під час оцінювання усіх наявних джерел інформації (кількісні методи, зворотній зв'язок з вигодоотримувачами, експертна думка тощо).

Реалізація проектів відбудови територій, постраждалих від війни, говорить про те, що подібні проекти повинні мати ретельно продумані інструментарій і методологію моніторингу і оцінювання не лише результатів діяльності, але й соціальних аспектів цих проектів. Моніторинг і оцінка допоможуть відповідальним за виконання проектів визначити ступінь досягнення соціального впливу на громади, де реалізовується проект, а також соціальних змін на національному рівні. Більше того, подібні проекти потребують оцінювання потреб та проміжного оцінювання результатів і впливу діяльності.

Запровадження системи моніторингу і оцінювання вже на етапі ідеї проекту відбудови дозволяє вчасно відреагувати на відхилення від плану роботи, на невідповідність ресурсного забезпечення, на перші результати діяльності, які не відповідають запланованим тощо. Моніторинг результатів дозволяє відстежувати ефекти і впливи. Моніторинг діяльності дозволяє відслідковувати використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів, а також прогрес у діяльності та забезпеченні проміжних результатів. Моніторинг дотримання стандартів дозволяє відслідковувати відповідність правилам надання донорської допомоги та її очікуванням; нормативним вимогам і законам; етичним та технічним стандартам тощо.

Водночас варто пам'ятати, що моніторинг та оцінювання не є різновидом традиційного контролю чи перевірки, це процес спільної роботи експертів і виконавців задля подолання недоліків. Моніторинг і оцінювання - це не лише перевірка ступеню виконання планів проведення заходів та витрачання коштів. Моніторинг і оцінювання дає можливість отримати уявлення про якість і ефективність роботи, а також масштаби і характер соціального ефекту програми чи проекту. Для органів влади моніторинг і оцінювання є способом отримувати «зворотний зв'язок» від громади. Для громади моніторинг і оцінювання проектів відновлення виявився гарним

інструментом унеможливлення корупційних схем. Моніторинг і оцінювання будується на довірі між експертом і клієнтом [Пильгун, 2017: с.5-7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Моніторинг оцінювання соціального впливу проекту: Практичний посібник для виконавців проектів Надзвичайної кредитної програми з відновлення України. / І. Кравчук, Л. Пильгун, М. Савва. Упорядник Л. Пильгун. – Київ: МФ "Відродження", 2017. – 27 с.